

Sunum Raporu

Sivilleşme

Hilal ÇEVİK - Hatice TEMELLİ - Sedef GÜNAY

8 Mart 2016

Sivilleşme, herhangi bir otoritenin etkisinde kalmaksızın, belirli kalıplara sığmayacak şekilde esnek ve farklılıklara açık olma halidir. Sivilleşme sadece biçimsel bir dönüşümü değil, zihin, duygu ve davranışların çelişkisiz bütünleşmiş halini ifade eder.

Sivilleşmenin "sivil toplum"un güçlen(diril)mesi ile mümkün olabileceği de henüz tam anlamıyla aydınımızın gündemine girebilmiş değildir. Özellikle de siyasilerimizin ve cemaatleşmiş sivil toplum örgütlerimizin gündeminde ise hiç yer almamaktadır. Hâlbuki güçlü bir sivil toplum özgürlüklerin teminatı olma yolunda çok önemli bir adım olacaktır. Kendi olamayan ve kendisini her daim devletin ianesine muhtaç hisseden yardım kuruluşları, dernek, vakıf, oda, sendika, platform gibi sivil toplumu çağrıştıran zeminler, siyasi kültürün gelişimine ve arzu edilen sivilleşmeye de katkı sağlayamaz ve sağlamamaktadır da.

Sivil Toplum Kuruluşu, hukuka ve kendi sivil vicdanına karşı sorumlu, kamu vicdanınca denetlenen örgütlenmiş zeminlere verilen addır. Temel referansı gönüllülük esasına göre çalışıyor olmalarıdır.

Devletin icraatları sivil toplumun gözü önünde gerçekleşmekte, düzenle düz olmaya çalışan, devletin ianeleriyle geçinen bazı STK'ların ise bu icraatlara karşı bir sözü/itirazı bulunmamaktadır. Devletin, idarenin icraatlarına karşı hakkı dile getirmeye çalışanlar, cılız da olsa sivil itaatsizlik eylemleri, 'sen yapma bari' ötelemesiyle susturulmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının sayısal çokluğu sivil toplumun varlığına delalet etmez. Sivil toplumun varlığı, insanların ve STK'ların devlet ile olan ilişkilerinde aranır. Örnek ola-

rak; vakıf üniversitelerinin, birer sivil toplum kuruluşu kurumu olmalarına karşılık YÖK'e bağımlı ve devletin iki dudağı arasında olmaları sivil toplumda gelinen aşamanın göstergesidir.

Hem ülke yönetimine katkı hem de özgürlüklerin teminatı olması bakımından güçlü ve devletten bağımsız bir sivil toplum çok önemli bir açılım olacaktır.

Çoğunluk sisteminden anlaşılan, çoğunluğu sağlayanın mutlak doğru düşündüğüne dair yanlış anlamadır. Allah'ın "Asra andolsun ki insanların çoğunluğu hüsrandır" ayeti de hükümet-iktidar-devlet sürecinde unutulmuş görünüyor.

Ulus devletin tebaalaştırıcı eğitim anlayışına ve uluslararası otoritelerin bağımlılaştırıcılığına uygun müfredata karşı bir söylem geliştirmek gerekiyor.

İçinde insan üretilen modern fabrikalarla sivil toplum oluşturulması mümkün değildir.

Okulda, sosyal bilgiler dersinde öğrencilere hukukun, demokrasinin Atina da kurgulandığı ve yaşandığı anlatılır. Atina'nun demokrasisinden bahsedilir. Fakat Atina'daki 365.000 köle müfredatımıza giremez.

Devlet bizi kendisi için üretir ve yaşatır. İnsanlar da bu insan üretme işine karşı koyamaz, çünkü eğitim kurumları ve medya, otoriteye yani devlete aittir. Burada devlet uluslararası sermaye şirketlerinin oluşturduğu global sisteme entegre edilmiş bir devlet-Modern ulus devleti- dir. Sınırsız kamuoyu oluşturma ve toplumu yönlendirme imkânına sahip olan devlet, kalıcı olma arzusu bakımından itaatsiz ve sorgulayıcı nesillerin yetişmesini istemeyecektir.

Türkiye’de oluşması arzu edilen sivil toplum olgusunun, yeni bir bakış açısı üzerinden yeni bir anayasa ve hepsinden önemlisi halk kitlelerinde idarenin işlem ve eylemlerine karşı bir sivil itaatsizlik bilincinin yerleştirilmesinden geçtiği açıktır.

İdareye, devlete düşen de, sivil toplumun kapı kulu ve yavaşma zihniyetinden soyutlanmasını sağlayacak düzenlemeler yapmasıdır.

Sadece askeri vesayetin kalkması sivilleşme için yeterli değildir. Sivilleşme olgusundan bahsedebilmek için sivil toplum anlayışının ve olgusunun da geliştirilmesi gerekir. Aksi halde, askeri vesayeti kaldırırken, yerine göre kendisini her türlü devrim ve değişimin öncüsü sayabilecek sivil bürokratik vesayete kapı aralamış olabiliriz.

Sivilleşmeden kastımız, sadece kurumsal ve kuramsal olarak sivilleşme değil, bilinç düzeyinde bir sivilleşmedir.

Sivil toplum ve STK kavramlarına, uluslar arası sistemin liberal yönlendirmesiyle değil de, sivil itaatsizliği temel alan bakış açısıyla, düzen karşıtı fakat arızî olmayan muhaliflik penceresinden, bir başka deyişle karşıtlarının kurumlarını meşrulaştırmadan bakıyoruz.

İlahi olmayan her kavramın istendiğinde içinin farklı bir şekilde doldurulabileceği gerçeğinden de hareketle sivil toplum kavramını artık reddedilmesi mümkün olmayan, fakat içeriği değiştirilebilen bir kavram olarak kabul edebiliriz. Pragmatik olarak da değerlendirilebilecek bu bakış; red mantığı ile başa çıkamayacağımız bir kavramın içi boşaltılıp yeniden doldurularak sivil toplum çalışmalarına katkı sağlamayı ve duyarlılıkları rant beklentisi içine girmeden aslı konumunda tutmayı sağlayabilir. Adını ve gelişini belirleme şansımız olmadığı halde her yanımızı kuşatan sivil toplum çalışmaları, toplumumuzun tarihsel gerçeklikten gelecek tasavvuruna doğru yürüyüşünde katkı sağlayan unsur haline gelebilir.

Kotarılan siyasi ve hukuki sistemle bütünleşemeyen yapılanmaların gönüllülüğü ‘sistemin olumsuzluklarına karşıtlık’ şeklinde değil, sadece insanlara yardım düzleminde tutulmaktadır. Özellikle de iktidarlar, evvelce yandaşları olan sosyal ve hayır amaçlı kurumları bu kapsamda büyütebilmektedir de.

Böylece gerçekte hükümet dışı kuruluş olarak kendini tanımlayan bu yapılanmalar bir müddet sonra sadece bir hayır kurumu olarak sistemin kurumlarını meşrulaştırmada kullanılabilir. Bu belki de, sivil toplum kavramını üreten modernitenin ulus devlet bağlamında gerçekleşmesini istediği sonuçtur.

Liberal proje, özgürlüğün ve eşitliğin herkese istenildiği kadarını vermeyi amaçlayan proje olmadığı halde, özgürlük talepleriyle liberal projelerden nem’alanan sivil toplum kuruluşları, bir müddet sonra kendilerine görece özgürlük imkânı sağlayan yerel veya global düzenle düz olarak hayatini devam ettirmektedir. Bu gelişme bir bakıma sivil toplumun kendi kendini yok etmesidir.

Devletin ille de yanında veya karşısında olmak gerekmez. Uzağında da olunur. STK’ların veya sivil toplum olgusu taşıyanların devlete izafeten duruşu, devletin kurumlarının yanlış yapmasını önlemek, doğru yapılanların devamlılığını sağlamak veya olası doğru yapılabileceklerin yapılmasını sağlamaktır. Bu durumda devlete karşı olmaktan veya işbirliğinden bahsedilemez. İşbirliği yapılan özne burada insandır, tüketicidir, yani hak sahibidir. Devletin hak sahipliği söz konusu değildir. Devletin sadece yükümlülükleri vardır. Vatandaşın hakları ve yükümlülükleri vardır.

Kimileri için “*bize de kumda oynayacak bir yer ayırın, kamusal alanda biz de yer alalım*” anlamına gelen sivil toplum olgusu, kimileri için de, “*liberal söylem ve politikaların uygulama yatağı*” anlamına gelmiştir. Gelişen süreçte sivil toplum ve sivilleşme toplumunda kafa karışıklığı oluşturduğu gibi, kahir ekseriyeti oluşturan Müslüman zihnin seküler dogmalarla kirletilmesine de yol açmıştır.

Sadece cemaat yapısını güçlendirmeyi hedefleyen veya politik toplum içinde yer tutmaya çalışan veyahut da siyasi iktidarların ve iktidar yanlılarının da desteğiyle sadece hayır kurumlarına yönelen bir STK çalışmasını, ödünç kavram olarak izlemeye aldığımız STK anlayışıyla bağdaştıramadığımızın da altını çiziyoruz.

Sivil toplum adlandırmasında yakalanan ‘meşruiyet’ algısı, pratikte STK formunun apolitik ve tarafsız bir yapı olarak tercih edilmesi şeklinde yansımıştır. Şu an için STK’lar bazı İslamcı kesimler için bir depolitizasyon,

bazı kesimler içinse sistemin içselleştirilmesi işlevi görmektedir. Devamında da STK uygulamaları bir değiştirme/dönüştürme işlevi gördü. Geçmişteki cemaat/örgüt modelinden rantçı ve iktidar meyvelerinin bir çuvala silkelendiği STK modeline geçiş...

Türkiye pratiğinde sivilleşmenin, sivil toplumun, arzu edilen seviyeye gelemediğini söylerken dikkat çektiğimiz husus, bazı sivil görünümlü yapılanmaların iktidardan veya ranttan pay almak ya da iktidar olmak arzusu ve arayışında olduğunu gördüğümüzdür. Burada 'yerel karar alma süreçlerine katılım' amacından çok politik hayata katılma, ekonomik veya siyasi bir iktidar olma ya da iktidarı sürdürme arayışı mevcuttur.

Sivil toplum ne devletten nemalanmayı hedefler ne de sadece sınırlı bir kesim için hareket eder. Sivil toplum vicdanı tüm mazlumları, hakkı zail olmuşları ve insanların tamamını kapsar.

Sivil toplumun gayeleri ve fonksiyonları sadece demokrasiye katılım değildir. STK'ların fonksiyonları arasında demokrasiye katılmak yanında, **hukukun yaygınlaştırılması**, **toplumsal muhalefet** ve **hukuk denetlenliği** de vardır ve olmalıdır.

Sivilleşmenin nihai hedefi bir '*Hukuk Devleti*'nin oluşmasıdır. Bunun için de bir '*Hukuk Toplumu*'nun gerçekleşmesi gerekir. Hukuk devleti ancak bir hukuk toplumundan çıkabilir. Hukuk toplumu, fıkıh anlamında kendi hukukuna malik olmuş bir toplum yapısını ifade eder. Hukuk toplumu, ancak hukuk bilgisinin topluma yaygınlaştırılması ile kazanılabilir. Böyle bir topluma '*Bilgi Toplumu*' adı verebiliriz. Bunun için de sağlıklı iletişime ulaşmış bir '*İletişim Toplumu*' gerekir. Temsilcilerinin aralarında 'logar edebiyatı' ile iletişim kurduğu topluma iletişim toplumu denemez. Bilgi toplumu ise bu haliyle hayalden, hukuk toplumu ve hukuk devleti ise bir ütopyadan ibaret kalır.

Sivilleşmenin Hukuk, Eğitim-Öğretim-Edebiyat, Siyaset, Ekonomi ve Kalkınma alanlarında başarılabilmesine inanıyoruz.

Eğitim, hukuk, siyaset, ekonomi, sosyal politikalar gibi oluşumlara ilişkin talepte bulunanlar, toplumsal bir sözleşmeden söz ederken liberal bir sivilleşme olgusunun peşine

takılmış görünüyorlar. Referanslarımızı kadim değerlerimiz üzerinden veremediğimiz müddetçe arzu etmediğimiz eksen kaymasını yaşamamız kaçınılmaz gözüküyor.

Sivilleşme olgusu ve sürecini liberalleşmeye teslim etmek demek, bunca yıllık gayret ve mücadelenin Batılılara teslim edilmesi demektir. Hem de eğitimi ile siyasası, sosyalliği ve hukuku ile birlikte teslimiyet... Karşıtı mı, evet Aliya'dan bulabiliriz. "*Ey Teslimiyet, senin adın İslâm'dır.*"

Gelinen noktada istemesek de üstümüze üstümüze gelen sivilleşmenin önce bilgisini, sonra da yöntemini, kurallarını belirleme zarureti vardır. Gelecek bizim geleceğimiz, çocuklarımız bizim çocuklarımız ve geleceğimizdir. Çocuklarımıza insanın üç boyutlu (insan - tabiat - Allah ile) ilişkisini öğreterek, onları her tür yanlış ilişkilerden ve düşüncelerden korurken, diğer yandan da sistemin açıklarını/yanlışlarını tespit edip bireysel ve toplumsal sorumluluk temelinde insanca yaşamalarının yolunu bulmalıyız.

Sivilleşmenin sivil toplumdan geçtiğini, sivil toplumun da öyle başıboş bırakılmış topluluk olmadığını, fitrî ve vahyi ilkelerle donatılmaktan geçtiğini, kendiliğinden sivilleşmenin ve sivil toplumun serseri mayın gibi nereye savrulacağını bilinemeyeceğini görmenin zamanı gelmiştir.

Son Taksim / Gezi olayları en üst makamlardan bireye kadar, milli eğitim adı altında eğitim yapmak yerine öğretim yapmayı, insanı, tabiatı, yaratıcıyı, tabiatın kanuniyetini, sünnetullahı, insanlar arasındaki ilişkileri sağlıklı öğretmenin yollarını yeniden düşünmeyi hatırlatmış oymalı.

Sivil itaatsiz olarak önümüze çıkan bu tabloyu, "*İzzet ve kudretin Allah'a ait olduğunu*" kabule yönlendirmenin yollarını aramalıyız.

Sivilleşmeden anladığımız budur.